

Андрій НИСКОГУЗ

Роман «Круговий шлях, чи блукання паломника», про який збираюся поділитися власними враженнями і думками, належить перу всесвітньо відомого автора «Хронік Нарнії» Клайву Стейплзу Люїсу. Мабуть, лєвова частка тих, хто зараз читає ці рядки, чула про цього чудового англійського богослова-філософа, запізналися хоча б із якимось з його творів, а то й навіть добре знайомі з його творчістю.

Для мене цей автор надзвичайно близький по духу: дитинство моє проходило поруч з премудрим Асланом, в підлітковому віці я замислювався над богословськими і філософськими проблемами на сторінках його творчого доробку і ще й досі можу насолоджуватись його глибокими й творчими ідеями, разом з його героями долати сотні кілометрів космічних просторів, переживати разом з ними захоплюючі пригоди й гостросюжетні колізії. Про самого автора, його творчий внесок у світову культуру й богословську спадщину можна говорити «денно й нічно», але сьогодні помедитуємо над одним його незаслужено призабутиим на наших теренах романом-алєгорією «Круговий шлях, чи блукання паломника».

Твір цей – перша книга, написана Люїсом після навернення в християнство. Він був написаний ним вперше у жанрі фантастики, швидше навіть в жанрі алєгорії. А ще «Круговий шлях, чи блукання паломника» був вперше виданий під власним іменем автора, а не під псевдонімом, як у випадку з попередніми творами. Та годі з фактажем.

Нас цікавить, що саме таке актуальне й близьке хотів донести Клайв Стейплз Люїс своєю книгою до нас, людей XXI ст., українців та й, врешті, всіх людей – носіїв Божого образу. Стержневу ідею книги найвлучніше, мабуть, передають слова, вкладені автором в уста одного з героїв роману: «Бог кожного веде до себе найкоротшим шляхом, навіть якщо шлях цей – круговий». Роман розповідає про юного Джона з такої собі країни Пуританії, перед яким одного чудового дня явився невимовної краси острів, що в недосяжній далині мрів на видноколі. Видиво краєвиду швидко щезає, однак після пережитого блаженства від небаченої краси Джон втрачає спокій й вирішує податися хоч на край світу, аби тільки знову побачити цей загадковий острів, дістатись до його перламутрових берегів. Вирушивши в далеку мандрівку, переповнену пригод і перипетій, юнак, за сюжетом, зустрічає чимало персонажів з дивакуватими іменами, спілкується з ними, проводить певний час, а з деякими навіть подорожує в пошуках омріяного острова. Всі герої дають йому певні поради стосовно того, як парубкові найуспішніше і найпевніше

осягти мету. Поради кожного з них радикально різняться між собою, а часто навіть суперечать одна одній, тож Джон часто опиняється на роздоріжжі й мусить вибрати: в якому напрямку рухатись далі, аби не схибити.

Світ, представлений письменником у романі, на диво, химерний, а нерідко навіть видається незрозумілим. Справа в тому, що, як було сказано, роман написано у формі алегорії-символу. Тобто за кожним персонажем стоїть певне філософське вчення, релігія чи соціальна доктрина: епікуреїзм, стоїцизм, соціалізм, нацизм тощо. Всі вони, як і герої роману, претендують донести Джонові (всі ми можемо себе впізнати в його образі) істинну відповідь на те, як, куди і яким чином слід простувати у напрямку до жаданого острова. Острів же цей – алегорія, яка передає реальність, всім нам так добре знайому й водночас таку загадково недосяжну.

Що ж я маю на увазі, мабуть, питаєте? На початку книги Люїс подає як епіграф такі слова Хукера: «Чогось-то він шукає, і не знає, що це, але саме прагнення так розпалює його, що ніякі насолоди не потішають, окрім лише пошуків ледве помітної мети». Тобто тут йде мова про всім нам відому внутрішню тягу. Вона є в усіх без винятку. Ця тяга спонукує нас до руху вперед, до чогось кращого, не дозволяє спинитися на вже досягнутому. Пориває нас до свого острова. Ця тяга – порив до чогось прекрасного й досконалого. Навіть найздеградованіші люди, що втратили всяку надію й розчаровані у всьому, відчують певну тугу, біль так, наче були б обділеними чимсь, до чого були покликані і для чого були створені, але так і не спромоглися зреалізувати себе.

Для нас же, християн, тією реальністю, до якої тяжіє ество будь-якої людини, є не щось, але Хтось. І цей Хтось – сам Господь Бог. Отці Церкви стверджували, що кожна душа є за природою християнкою. Але якщо в нашій природі вже від початку закладено потяг до остаточної мети всякого творіння – Творця світу, то чому безліч людей так і ніколи не пізнала Бога, чи навіть просто відкинула його? Хто винен в усіх бідах людства, чому ще й у такому «цивілізованому» ХХІ ст. кояться безчинства, диктатори й досі посягають на життя невинних людей, чому живуть путіни, процвітає наркоманія, блуд, торжествує зло? Чому Бог допускає все це? Сам Люїс великий відрізок свого життя був зятим агностиком і атеїстом. І зображені поневіряння Джона в романі – своєрідне символічне представлення власного гіркого досвіду автора, якому довелося пройти довгий, «круговий» шлях, сповнений падінь і бруду, аби хоч трішки наблизитись до того жаданого і омріяного острова – Бога.

К. С. Люїс, як і його головний герой, шукав сенсу свого існування, звертаючись до різних філософських учень, наукових теорій, але жодна з людських відповідей на глибинні

запити людської душі не задовольняли його. Щось дуже подібне було й зі св. Августином, який, подібно до Люїса, аж у 32 роки навернувся у християнство. Безперечно, є чимало й таких, що так і не стали на шлях покаяння, й, на жаль, так і не збагнули найглибшого сенсу власного життя. Чому так часто дуже трагічно розгортається життєве паломництво до Бога не просто поодиноких людей, але цілих народів та й, зрештою, цілого людства? Просто Господь не налаштований рішуче всіх нас змусити себе полюбити. Ні, зовсім ні. Бог високо цінує нашу свободу. Також Він добре усвідомлює і нашу слабкість, схильність до лихого, темного, тож довго очікує на наше навернення. І не просто очікує – з боку Бога докладено максимум можливих «зусиль», аби привести людину до пізнання істини. Тобто часто стається так, що чи то окремі люди, чи то навіть цілі народи, далекі від Бога, врешті приходять, мов блудні сини до Дому Отця. Ми б хотіли, аби всі й одразу стали доскональними християнами, аби не було війн, аби всі народи вважали Христа своїм Богом. Але не варто різко засуджувати тих, які ще не прийшли до Христа, бо «шляхи Господні неісповідимі». А хіба ми, християни, не буваємо часто християнами тільки номінально, по назві й не більше. Хто зна, може, саме такий складний, круговий шлях, яким прямує все людство, в Божому замислі повільно й болуче готує нас до Люїсового прегарного острова – Божого Царства.

Святий папа Іван Павло II в одному зі своїх інтерв'ю говорить саме про те, що таке складне і, на наш погляд, безглузде мереживо людської історії в Божому замислі має свій нам незбагнений до кінця сенс. Богом зроблено все, щоб привести нас до себе – проблеми ж виникають лише на людському рівні, через наше вічне зволікання, нашу інертність, нерішучість, недбалість і жорстокосердя. Ми завжди схильні зволікати з наверненням, відкладаємо добрі діла на завтра. Та пам'ятаймо завжди, що завтра вже може ніколи для нас не наступити. Так, Бог довготерпеливий і милосердний, не покидає нас і в наших найнищіших упадках, проте не достатньо лише Божої благодаті. І якщо Джонові врешті вдалося осягти омріяного острова, це не значить, що таким же «геппендом» будь-що мусить завершитися і наше життєве паломництво.

Необхідним є наш вільний вибір, наше добровільне «так» у відповідь на Божий заклик. Доля людства й уся світова історія – не просто сліпий фатум, доля, раніше спланований театр, де ми просто пасивні глядачі, безсилі що-небудь змінити. Ні! Кожен наш крок, кожна дія творить історію цілого світу. Від нашого вільного вибору залежить наше особисте благо, благо українського народу і, в кінцевому результаті, всього світу. Підсумувати сказане можемо словами великого отця Церкви св. Августина: «Господь створив нас без нас, але спасти нас без нас не може».

Чи досягнемо ми, як і Джон, свого прекрасного острова, чи насолодимось його розкішними краєвидами? Так, але якщо тільки по-справжньому цього забажаємо.

Андрій НИСКОГУЗ «Круговий шлях, чи блукання паломника»//СЛОВО № 2 (62) 2015